

5. A nemzeti érték rövid, szöveges bemutatása, egyedi jellemzőinek és történetének leírása

Az olvasás és a könyv szeretetére Mezőberényben is az olvasókörök neveltek.

A XIX. század második felében már Mezőberényben is léteztek élénk társadalmi életet folytató körök/egyesületek. Dr. Bonyhai Mihály 1933-34-ben megjelent Mezőberény Monográfiájában említést tesz több ilyen körrel, egyesületről.

Mezőberényben **1850**-ben már létezett egy olvasókör, de létezéséről nyomok csak 1857-től találhatók. Folytatólagos jegyzőkönyvei **1861**-től vannak meg. Ekkor már mint egy teljesen működő és virágzó kör állt fenn és a **Népkör** nevet viselte. 1864-ben a Népkörből kivált tagok megalakították a kaszinót, amely **1867-ben Polgári Olvasó Egyletté** alakult át.

1880-ban alapították a **Társadalmi Olvasókört**. Épületét 1888-ban a tagok részvényi alapon való hozzájárulása révén vették meg, amit 1910-ben a kör saját vagyonából a részvényesektől megváltott, s így a Luther utcában saját házzal rendelkezett. A tagok száma 150 volt. Billiárdterme, olvasóterme is volt. Napilapokat járattak.

A Magyarvégesi Olvasóegylet alapításának éve 1885. Alapító elnök *Dus Gerő*, vezetősége ifj. Szücs István elnök, Komlódi András alelnök, Balogh Elek gondnok és pénztáros, Balogh Elek jegyző, Fehér Antal titkár, Molnár Győző borgondnok, **Pataki András könyvtáros**, Komlódi Benedek vigalmi alelnök, Süllös Pál dr., Veres Lajos és Komlódi András számv. biz. tagok. Tagok száma 152. A Magyarvégesi Olvasókörnek 1929-ben a vallás és közoktatásügyi miniszter 150 kötetből álló könyvtárat adományozott.

1888. január 12-én alakult meg a Polgári Kör, melynek 150 tagja volt, legnagyobb részük iparos, kereskedő és tisztviselő. 1930-ban újrászervezték és a hitelszövetkezet Petőfi S. úton lévő házában béreltek 3 szobás helyiséget, megfelelő mellékhelyiségekkel és szépen parkírozott udvarral.

Az első nyilvános könyvtár nyomai a **Gazdakörhöz** vezetnek. **1898**-ban a Földművelésügyi Minisztérium 277 kötetet ajándékozott a körnek, majd a könyvtár állománya a vallás- és közoktatásügyi minisztérium által 1912-ben adományozott újabb 100 kötetrel gyarapodott.

1905 óta áll fenn az **Otthonkör**, amit az intelligencia kaszinójának neveztek el. A Petőfi S. úton saját épülete van, szép könyvtára, olvasó- és játéktérme, valamint a kaszinószolga részére külön lakáshelyisége is van. Udvarának egy kis része parkírozott és építettek egy kuglizót. Az összes nagy lapokat járattja. 100 tagja volt.

(Az első világháború alatt az oláhok nagy károkat okoztak ezen a területen is, több könyvtári könyvet és jegyzőkönyvet tüzeltek el.)

1925-ben a gazdakör taglétszáma már meghaladta az 500 főt. Újjáépített helyiségében egy olvasóterem, egy játéktérme és egy nagyterem lett kialakítva. Külön lapokat járattak, könyvtára ekkor még rendezetlen volt.

A Gazdakör **könyvtárosa Köhler József** igazgató tanító volt.

1927-ben alapított **Nyugdíjasok Körének** is saját könyvtára volt, lapokat járattak és előadásokat tartottak. Helyiségei a Tavasz utca 18. szám alatti házban voltak. 101 tagja volt.

Az olvasókörök kialakulásának idején mindegyik arra törekedett, hogy minél gazdagabb könyvtárat hozzon létre és minél nagyobb olvasótábora legyen. A körök gazdasági helyzetétől függően kisebb-nagyobb állományú könyvtárakból kölcsönözhettek az olvasók.

A **Községi Népkönyvtár 1949. május 12-én** nyílt meg az akkori Magyar Dolgozók Pártja székházában. A Békés Megyei Könyvtár 200 kötetes letéti állományból álló kicsiny könyvtár ünnepélyes keretek között nyílt meg az olvasók előtt. Két asztalon voltak elhelyezve a könyvek. A letéti állományt a megyei könyvtár rendszeresen cserélte. 1949 decemberében 258 olvasója volt a könyvtárnak és addig 1411 kötetet kölcsönöztek. A könyvtárosi teendőket **Tomka Pál** tanító látta el, hetenként kétszer tartva kölcsönzési időt. 1949 őszén költözött át a Fő út 2. szám alatti épületbe, ahol egy helyiséggel rendelkezett, két asztalon voltak elhelyezve a könyvek. A **könyvtáros Plavec Pál** volt. **Az 1949-ben alapított Községi Népkönyvtár a mai városi könyvtár jogelődje.**

1950 áprilisában 355, októberében már 638 kötetes volt az állomány. Az év végén 445 olvasót jegyeztek. Az 1950-es évek elején főállású **könyvtáros Szlaukó Mihály** lett, helyettese **Borgula Éva** (Rozgonyi Lászlóné).

1953-ban átköltözött a könyvtár jelenlegi helyére - az akkori Népköztársaság útja -, ma Fő út 4. szám alá. 1953-ban a már önálló községi könyvtár 459 olvasója az 1747 kötetes állományból 14255 kölcsönzéssel 31 kötetes olvasási átlagot ért el. Ekkor a könyvek már – egy helyiségben -, de polcokon voltak elhelyezve. Főállású **könyvtárosa Vidó Sándor** volt, esetenként Borgula Éva helyettesítette.

A mai **könyvtár épülete 1914-ben épült**, eklektikus stílusban. Az épületet a mezőberényi *dr. Grünwald Dezső* ügyvéd és *Dr. Strasszer Mór* orvos építtette. (Lakóházként funkcionált az államosításig).

Az épületet *Wagner József* békéscsabai építész tervezte, kivitelezte *Maász András* mezőberényi építő mester. Az építés költsége 1914. évi "paritásban" 65 000,- korona volt. Jellege szerint 1 emeletes, kettő komplett - 1 házmaster lakásos családi ház. A fő épület 361 négyzetméter alapterületű, magassága a talajszinttől a párkányig 10 méter volt.. Volt hozzá 88 négyzetméteres pince is.

Egy másik dokumentum szerint 1949. január 4-én a tulajdonosok felajánlották az ingatlant a községnek megvételre a Nefelejts (most Munkácsy) utcai Lédig-féle házért valamint Gyöngyösi Ferenc és Gyöngyösi István részére fizetendő 50 000, - 50 000,- forint készpénzért. Az ajánlat 45 napra szólt.

A tulajdonosok voltak abban az időben: Gyöngyösi Ferenc, a "Csille, Bányász Ellátó" igazgatója Budapesten, Dr. Gyöngyösi István minisztériumi tanácsos Budapesten, Grünwald János textil technikus (Kispest) és Garami Miklós kereskedő, Mezőberény. Ez utóbbi kettő volt rokonságban Grünwald Dezső ügyvéddel, aki Auschwitz -ban halt meg 1944. június 29-én. A ház másik tulajdonosa a '30 - as években Strasszer Mór volt.

A község két elképzelést dolgozott ki: itt akarták a bölcsődét, és az olvasóköri könyv anyagát elhelyezni, kiegészítve a néprajzi anyaggal. Ehhez a kért támogatást nem kapták meg.

1957. április 23-tól dr. Valentinyi Károlyné (Weigert Ilona) lett a könyvtáros. A fenntartó ekkor a Békési Járási Tanács, valamint a mezőberényi Községi Tanács (a későbbiekben Nagyközségi Tanács, 1989. március 1-től a Városi Tanács, 1990. decemberétől Mezőberény Város Önkormányzata).

1963-ban az állomány 6787 kötet, az olvasók száma 1522 volt és összesen 43121 kölcsönzés történt. Az olvasóteremben harmincféle újság, folyóirat állt az olvasók rendelkezésére.

1965 márciusától külön helyiségbe kerültek a gyerekkönyvek, a módszertanilag is más munkát igénylő gyermekekkel való foglalkozás keretében. Külön kölcsönző és olvasóhelyiség állt a gyermekek rendelkezésére. Ettől kezdve két főfoglalkozású könyvtáros dolgozott, **dr. Valentinyi Károlyné és Jakab Mihályné (Perei Magdolna).**

1971-ben a könyvtár elnyerte a „**Kiváló Könyvtár**” kitüntető címet, majd **1973-ban a „Petőfi Emlékkönyvtár”** címet. Erre az eseményre készült el a könyvtár jelentős felújítása, átalakítása, alapterülete ekkor 290 m². 1971-ben a kötetek száma már 14790, az olvasók száma 2160 fő, a kölcsönzött kötetek mennyisége 72152 volt, olvasói átlaga 33 kötet.

1973-ban jelentős felújítás volt, többek között zenei részleg kialakítása. A gyermekrészleg ideiglenesen átköltözött a Népköztársaság útja 2. szám alatti épületbe, kb. 100 négyzetméternyi alapterületre.

Majd **1982** novemberében a Népköztársaság útja 1. szám alá, ma Fő út 1. szám, mintegy 150 négyzetméternyi alapterületre.

Gyermekkönyvtárat adtak át Mezőberényben

Népújság 1982. november 6. szombat

„A Nagy Októberi Szocialista Forradalom 65. évfordulója alkalmából tegnap, pénteken Mezőberényben átadták a nagyközségi könyvtár átalakított gyermekrészlegét, amely az 1. számú általános iskola volt épületében kapott helyet.

Szűcs Lajos, a nagyközségi tanács elnöke köszöntötte a megjelenteket, közöttük Zolnai Lászlót, a nagyközségi pártbizottság titkárát és Vámos Lászlót, a megyei tanács művelődésügyi osztályának vezetőjét.

Ünnepi megnyitójában Vámos László hangsúlyozta: a szocialista társadalomban megnőtt a könyv, a könyvtárak nevelő, emberformáló szerepe. Nagy öröm, hogy az egyre dinamikusabban fejlődő Mezőberény most gyermekkönyvtárat kap. Majd arról szólt, hogy 1898-ban már volt könyvtára a nagyközségnek, s jelenleg több mint 33 ezer kötetes a zenei részleggel, folyóirat-olvasóval ellátott felnőttkönyvtár.

A most átadott tízezer kötetes új gyermekrészleg jelentős társadalmi összefogással, a Művelődési Minisztérium és a megyei tanács hathatós segítségével készült el, mintegy 700 ezer forintos költséggel. Végül Vámos László azzal zárta megnyitóját, hogy a település szellemi műhelyévé, a jövő nemzedék nevelésének fontos színterévé váljon a most átadott gyermekkönyvtár. V. L.”

1983. december 31-i állapot szerint a könyvtár állománya 9561 kötet. A zenei állományt 150 db nagylemez alkotja. A hangzó anyag feltárása érdekében a könyvtár külön zenei katalógust vezet. Az állományt népzene és komolyzenei lemezek alkotják többségében. Emellett azonban szép számmal megtalálhatók a gyermekdalokat, verseket és meséket tartalmazó lemezek is. Bevezetésre került a hanglezkölcsönzés.

1987. május 31-én dr. Valentinyi Károlyné nyugállományba vonult, utódja **dr. Fazekas Andrásné (Várfalvi Erzsébet)** lett.

2002. január 16-án működött utoljára a Fő út 1. szám alatti épületben a gyermekkönyvtár. Január 18-án bizonytalan időre bezárt a könyvtár, és megkezdődtek az átalakítási munkák. A

fenntartó döntése szerint a gyermekkönyvtár épületébe a múzeum költözött, a gyermekkönyvtár állománya pedig a Fő út 4. szám alatti épületben került elhelyezésre. A könyvtár megkapta a művelődési központ által használt emeleti termeket, ezzel együtt is csökkent a korábbi alapterület – 499 négyzetméterről 440 négyzetméterre. Az átalakítási munkálatok közel három hónapig tartottak, megtörtént a villanyvezetékek cseréje, a hálózat felújítása, festés.

2002. április 8-án fogadta az átalakított könyvtár ismét olvasóit. Az emeleten került elhelyezésre az iroda, olvasóterem, folyóirat-olvasó, informatikai részleg, EU-sarok, munkaszoba és raktár. A földszinten működik az olvasószolgálat, itt található a kölcsönözhető állomány (gyermek- és felnőttállomány), fizikailag alig elhatárolódva egymástól.

A TEXTLIB integrált könyvtári rendszerrel 1999-től történik a dokumentumok, illetve 2001-től az olvasók nyilvántartása.

A cédulakatalógus építése 2000. december 31-ével lezárult. A hagyományos cédulaalapú katalógust fokozatosan felváltotta a számítógépes katalógus.

A könyvtár számítógépes ellátottsága 2002. december 31-én 14 PC, ebből 8 gép az olvasók használatában.

A mezőberényi könyvtárban is nagymértékű technikai-, informatikai fejlődés ment végbe. Megjelentek a nem hagyományos dokumentumok, CD, videokazetta, CD-ROM, DVD és megjelentek a számítógépek, az Internet pedig soha nem látott távlatokat nyitott nem csak a mindennapi kommunikációban, hanem a könyvtárak tevékenységében is.

2004-től a kölcsönzés is számítógéppel történik, katalógusa elérhető a világhálón. A városban elsőként rendelkezett a könyvtár Internet-hozzáféréssel.

2004. februárjától a Mezőberényi Hírmondó, **2006.** januárjától a város honlapjának szerkesztése is a könyvtárban történt 2010-ig. 2007-ben elkészült az intézmény honlapja. A helyismereti adatbázisban alkotásra, személyre, eseményre, intézményre, sajtó megjelenésre, tanulmányokra, a települési értéktárra, testületi ülések anyagaira lehet keresni.

2008. január 1-jével a város kulturális intézményeit (könyvtár, múzeum, művelődési ház) a fenntartó összevonta **Orlai Petrics Soma Kulturális Központ** néven. Jelenleg is ennek keretében működik a könyvtár. **2017.** májusától névváltozása: Orlai Petrics Soma Könyvtár, Muzeális Gyűjtemény és Művelődési Központ.

6. Indoklás az értéktárba történő felvétel mellett

A könyvtár nem csak megőrzésre és olvasásra szánt rendezett dokumentumgyűjtemény, hanem fontos szerepe van abban, hogy az úgynevezett modern kultúra ne veszítse el a kézzel fogható könyvvel, a természettel, ugyanakkor a múlttal való összhangját, mely a korábbi korszakokat még jellemezték. Értem ezalatt azt, hogy az, aki csak a „csodák” processzoros világával ismerkedik, sosem értheti meg a dolgok természetből, múltból fakadásának, fejlődésének és egymásba kapcsolódásának logikáját. A technikai fejlődést megállítani nem lehet, nem is lenne célszerű, hiszen a virtuális világ újdonság erejével ható eszközei nagymértékben könnyítik, pontosítják és gyorsítják az emberek munkáját, gondolkodását, tájékozódását, a kapcsolattartását. A végtelen lehetőségek tárházát nyújtják, tágra nyitják az ismeretek kapuját. A tér és az idő szabadságát adják. Rengeteg előnyük mellett térhódításuk a

személyes szférába szorítja vissza az embert, ... feledtetik az olvasást, a szóbeliséget, a múltat, a helytörténetet. Félő, hogy az emberek magukra maradnak technikai eszközeikkel. A könyvtár és könyvtáros feladata annak az egyensúlynak a megteremtése is, ami megerősíti az embereket abban, hogy társas lényként szükségük van egymásra, szükségük van gyökereik, múltjuk ismeretére. Szükségük van a „józan paraszti észre”, amely nem más, mint az évszázadokon keresztül felgyülemlett és megtisztult ismeretek halmaza. De ugyanakkor szükségük van az újra, a jelenben „született” újdonságokra is... A mai kor igényeihez alkalmazkodva a digitalizálásra, az adatok halmazának sokaságát információvá, tudássá alakítására.

Ezért ajánlom a települési értéktárba való felvételét.